

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaaliturvasta Japanin kanssa tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaaliturvasta Japanin kanssa tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi (HE 12/2021 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- johtaja Essi Rentola, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Tanja Jaatinen, oikeusministeriö
- tietosuojavaltuutettu Anu Talus, Tietosuojavaltuutetun toimisto
- kehityspäällikkö Minna Levander, Eläketurvakeskus

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Suomen tasavallan ja Japanin välillä sosiaaliturvasta syyskuussa 2019 tehdyn sopimuksen sekä lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Sopimus koskee sopimusvaltiosta toiseen liikkuvien henkilöiden eläkevakuutukseen ja työttömyysvakuutukseen sovellettavaa lainsäädäntöä eli sopimuksella määrätään, kumman sopimusvaltion lainsäädäntö tulee sovellettavaksi. Sopimuksen perusteella yrityksen toisen sopimusvaltion alueelle enintään viideksi vuodeksi lähettämät työntekijät jäävät lähettävän maan eläke- ja työttömyysvakuutuksen alaisuuteen työkomennuksen ajaksi ja vakuutusmaksut maksetaan lähtömaahan eikä työskentelyvaltiossa peritä sen lainsäädännön mukaisia maksuja. Samanlainen määräys koskee yrittäjiä, jotka työskentelevät tilapäisesti yrittäjinä toisen sopimusvaltion alueella. Sopimus koskee myös eläkkeiden maksamista maasta toiseen, jos eläkkeensaaja ei enää asu eläkettä maksavassa maassa. Lisäksi sopimuksessa on kansainvälisen käytännön mukaiset määräykset vakuutuskausien huomioon ottamisesta, eläkkeiden laskemisesta, sopimuksen toimeenpanosta ja hallinnollisesta yhteistyöstä.

Valiokunnan mietintö StVM 8/2021 vp

Sopimus tulee voimaan kolmannen kuukauden ensimmäisenä päivänä sen kuukauden jälkeen, jolloin sopimusvaltiot ovat diplomaattisella noottienvaihdolla ilmoittaneet toisilleen, että niiden valtiosäännön mukaiset vaatimukset sopimuksen voimaantulolle on täytetty. Esitykseen sisältyy lakiehdotus sosiaaliturvasta Japanin kanssa tehdystä sopimuksesta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan, kun sopimus tulee voimaan.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Sopimuksen tavoitteena on varmistaa Suomen ja Japanin välillä liikkuvien henkilöiden eläkeoikeudet. Sopimuksen perusteella toisessa maassa työskennelleelle ja kotimaahansa palanneelle työntekijälle voidaan maksaa työskentelymaassa karttunut eläke. Lisäksi sopimuksella vältetään kaksinkertaiset sosiaalivakuutusmaksut toisen sopimusvaltion alueelle suuntautuvan ulkomaantyöskentelyn aikana. Myös eläkkeiden hakemusmenettely helpottuu sopimuksen johdosta. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille sosiaaliturvasopimuksen suhde EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen (Asetus (EU) 2016/679, jäljempänä tietosuoja-asetus). Tietosuoja-asetuksessa säädetään henkilötietojen siirrosta myös EU:n ulkopuolelle. Tietosuoja-asetuksen 45 artiklan perusteella tietoja voidaan luovuttaa kolmanteen maahan, jos Euroopan komissio on tehnyt EU:n ulkopuolista valtiota koskevan tietosuojan riittävyyspäätöksen. Jos riittävyyspäätöstä ei ole tehty, tietoja voidaan siirtää kolmanteen maahan tietosuoja-asetuksen 46 artiklan perusteella edellyttäen, että henkilötietojen käsittelijä on toteuttanut asianmukaiset suojatoimet ja että henkilöllä, jonka tietoja siirretään, on käytössään tehokkaita oikeussuojakeinoja. Tietosuoja-asetuksen 46 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan nämä suojatoimet voivat sisältyä viranomaisten tai julkisten elinten väliseen oikeudellisesti sitovaan ja täytäntöönpanokelpoiseen välineeseen.

Valiokunnan sosiaali- ja terveysministeriöltä saaman selvityksen mukaan komissio on tehnyt Japania koskevan tietosuojan riittävyyspäätöksen, mutta se koskee vain kaupallisia toimijoita. Selvityksen mukaan sopimuksen edellyttämä tietojen vaihto Japanin kanssa perustuu näin ollen tietosuoja-asetuksen 46 artiklan 2 kohdan a alakohtaan ja sosiaaliturvasopimus on kyseisessä säännöksessä tarkoitettu oikeussuojakeinot sisältävä oikeudellisesti sitova ja täytäntöönpanokelpoinen väline.

Sosiaaliturvasopimuksen 22 artiklan mukaan sopimusvaltio voi sopimusvaltion säädösten ja määräysten mukaisesti luovuttaa toiselle sopimusvaltiolle luovuttavan sopimusvaltion lainsäädännön mukaisesti kerättyjä henkilötietoja, jotka ovat tarpeen sopimuksen toimeenpanemiseksi. EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen säännösten ja työntekijän eläkelain (395/2006) 206 §:n vuoksi Eläketurvakeskus ja työeläkelaitokset voivat luovuttaa vain tietoja, jotka ovat välttämättömiä sosiaaliturvasopimuksen mukaisten tehtävien toimeenpanossa. Selvityksen perusteella eläkehakemuksissa välitettäviä henkilötietoja ovat henkilön nimi, syntymäaika, osoite, vakuutuskausitiedot, työskentelyaika sekä pankkiyhteystieto. Mahdollisesti tarvittavat terveydentilatiedot eläkeoikeutta ratkaiseva laitos pyytää eläkkeenhakijalta itseltään, ja eläkkeen määrän sisältävä eläkepäättös lähetetään vain eläkkeenhakijalle itselleen. Valiokunnan saaman selvityksen perusteella

Valiokunnan mietintö StVM 8/2021 vp

eläkehakemuslomakkeisiin on myös sisällytetty suostumus tietojen luovuttamiselle toisen valtion laitokselle täydentävänä oikeusperustana tietojen luovuttamiselle.

Sopimuksen 22 artiklan perusteella välitettyihin tietoihin sovelletaan vastaanottavan valtion henkilötietojen salassapitoa koskevia säädöksiä ja lisäksi sosiaaliturvasopimuksen määräyksiä, jotka koskevat henkilötietojen käyttöä, korjaamista, poistamista ja käsittelyn keskeyttämistä. Sopimus velvoittaa viranomaiset suojaamaan henkilötiedot, jotta niihin ei ole laitonta tai luvattonta pääsyä ja jotta niitä ei voida luvattomasti tai laittomasti luovuttaa. Jos henkilötietojen suojaa loukataan, käytössä ovat sopimusvaltioiden hallinnolliset ja oikeudelliset suojatoimet. Sopimuksen perusteella luovutettujen tietojen käyttötarkoitus määräytyy sopimuksen soveltamisalaa koskevien ja muiden sisällöllisten artiklojen perusteella.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että sopimuksesta tai esityksestä ei käy ilmi, millaisia hallinnollisia ja oikeudellisia oikeussuojakeinoja rekisteröidyllä on kyseisessä kolmannessa valtiossa käytössään tai valvooko sopimuksen noudattamista riippumaton valvoja. Hallituksen esityksessä on viitattu Japanin lakiin, joka koskee henkilötietojen suojaa julkisella sektorilla. Valiokunnan saaman selvityksen perusteella kyseisen Japanin lain perusteella henkilö saa julkisten toimielinten kanssa asioidessaan käyttöönsä oikeussuojakeinot Japanissa. Laissa säädetään henkilön oikeudesta tarkastaa tietonsa, vaatia tietojensa korjaamista ja tietojen käytön keskeyttämistä sekä hakea muutosta näihin päätöksiin. Lisäksi laissa säädetään julkisen viranomaisen rikosoikeudellisista seuraamuksista tietosuojasäännösten loukkausten osalta.

Edellä todetun ja sosiaali- ja terveysministeriöltä saadun selvityksen perusteella valiokunta katsoo, että sosiaaliturvasopimuksessa Japanin kanssa sovitut määräykset tietojen luovuttamisesta täyttävät tietosuojasetuksen vaatimukset.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä HE 12/2021 vp tarkoitetun sopimuksen.

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 12/2021 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Valiokunnan mietintö StVM 8/2021 vp

Helsingissä 25.3.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Pekka Aittakumpu kesk
jäsen Kim Berg sd
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Juhana Vartiainen kok
jäsen Heidi Viljanen sd
varajäsen Petri Huru ps
varajäsen Merja Kyllönen vas
varajäsen Mirka Soinikoski vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen